

תכנית תואר שני במדיניות ובתיאוריה של האמנויות M.A

ראש התוכנית: ד"ר ליאת פרידמן
רכזת מגמת האוצרות: גב' נירית גלסון
רכז לימודי מוזיאולוגיה: יגאל צלמונה
יועץ אקדמי: ד"ר דרור פימנטל
רכזת התכנית: גב' קרן כהן
טלפון: 02-5631584
דוא"ל: m.a.prg@bezalel.ac.il

בשנים האחרונות הולך ומתהווה, בארץ ובעולם, שיח תרבותי חדש שבמוקדו גישה רב-תחומית לתרבות על מרכיביה השונים: האמנות, העיצוב והארכיטקטורה נבחנים לאורן של גישות מחקריות שמוקדן במדעי הרוח והחברה. במסגרת זו מתחזק הצורך בדיון תיאורטי ובהכשרה מקצועית בתחומים הנלווים לעולם האמנות והעיצוב: ניהול מוסדות אמנות ותרבות, אוצרות, מוזיאולוגיה, ביקורת האמנות, ההיסטוריה של העיצוב ומדיניות התרבות. תחומים אלו, שמקצתם מסייעים בתיווך בין היוצרת/ל לבין הקהל, הם בעלי חשיבות מכרעת בהתגבשותה של התרבות הישראלית בכלל והמדיניות בנושאי האמנויות בפרט.

העדר מסלולי הכשרה בארץ לאנשי ולנשות מקצוע בתחומים אלו הביא ליצירת מחסור משמעותי בכותבים/ות, מבקרים/ות, אוצרים/ות ומנהלים/ות מוסדות תרבות המוכשרים לתרום לעולם התרבות והיצירה בחברה הישראלית. אל מול תכניות מ.א. מחקריות העוסקות בהיסטוריה של האמנות והפעולות באוניברסיטאות השונות בארץ, ניכר חסרונה של תכנית מ.א. בעלת אופי מחקרי, הצומחת דווקא בתוך סביבה יוצרת ואשר בוגריה ובוגרותיה יוכלו לתרום הן להיבטים התיאורטיים והן להיבטים המעשיים של התרבות בישראל.

מרכיבי התכנית

התכנית חותרת לשלב בין חקירה תיאורטית של שדה האמנות, העיצוב והתרבות בישראל והבנה מעמיקה במהות האמנות ותולדותיה לבין התמצאות במתרחש בשדה האמנות והתרבות בישראל כיום, מעורבות בו ופעולה בתוכו. התכנית מיועדת לבוגרי/ות תואר ראשון שהשלימו את התמחותם בעולמות היצירה השונים הנלמדים בבצלאל, במוסדות אחרים לאמנות ולעיצוב או במדעי הרוח והחברה, המחפשים לעצמם מסגרת ייחודית, באמצעותה יוכלו להמשיך את לימודיהם, או לרכוש את הרקע האינטלקטואלי הנדרש להתמחותם המקצועית. התכנית, על שתי מגמות ההתמחות שבה: מגמת האוצרות ומגמת הכתיבה הביקורתית תעניק לסטודנטים/ות בסיס תיאורטי נרחב בתחום התיאוריות הביקורתיות והמחקר העכשווי בשדה האמנות והתרבות העולמי והישראלי.

מגמת האוצרות - מיועדת להכשרת דור חדש של אוצרים/ות מקצועיים בעלי/ות רקע תיאורטי ומעשי נרחב. מתוך הכרה בחשיבות תהליך ההכשרה של אוצרים/ות, כוללת תכנית הלימודים במגמה מכלול של קורסים המשלבים בין התיאוריה לבין הפרקטיקה של תחום האוצרות למרכיביו אשר תכליתם להעמיק ולהעשיר את יכולות האוצר/ת כמי שמופקד/ת על התיווך בין היוצרים/ות המוצגים והקהל.

מגמת הכתיבה הביקורתית – מיועדת להכשרת דור חדש של מבקרי/ות אמנות מקצועיים בעלי/ות רקע היסטורי ותיאורטי נרחב, כותבי/ות קטלוגים וכיוצא בזה. תכנית הלימודים במגמה כוללת קורסים המשלבים בין התיאוריה של היצירה לבין הפרקטיקה של הכתיבה תוך שכלול יכולות הכתיבה, הניסוח והביקורת של הסטודנטים.

מגוון הקורסים המוצע בשתי מגמות ההתמחות של התכנית יאפשר לסטודנט/ית לגבש כיוון התמחות מעמיק הן במסלול המחקרי והן במסלול הלא מחקרי. קבוצות הלימוד הקטנות וההנחיה האישית יבטיחו יחס אישי וקרבה בין הסטודנטים/ות לבין המרצים/ות. וסביבת היצירה הייחודית של בצלאל תאפשר לסטודנטים/ות מגע ישיר עם פרקטיקת האמנות והעיצוב כיום.

סגל המרצים והמרצות

ד"ר אריק גלסנר
ארנה קזין
פרופ' אשר סלה
ד"ר גלית ולנר
ד"ר דרור פימנטל
ד"ר דליה מרקוביץ
ד"ר טל בן צבי
טל יחס
יגאל צלמונה
ד"ר יצחק בנימיני
ד"ר ליאת פרידמן
נרית נלסון
ד"ר נעמי מאירי-דן
פרופ' ענת קציר
ד"ר רועי ברנד
ד"ר שמואל מאירי

תקופת הלימודים

הלימודים יתקיימו בימי רביעי וחמישי. בימי רביעי בבית הנסן ובימי חמישי בבצלאל הר הצופים ירושלים.

היקף הלימודים

הדרישות הלימודיות כוללות 48 נ"ז מתוכן 6 נ"ז לפרויקט גמר ותזה במסלול המחקרי. 52-ו נ"ז מתוכן 6 נ"ז לפרויקט גמר במסלול הלא מחקרי.

דרישות התוכנית למעבר משנה לשנה וקבלת תואר מוסמך

מעבר משנה א' לשנה ב' מותנה בנוכחות הסטודנט/ית בכל הקורסים אשר הוגדרו במערכת לימודיו, בעמידה בכל החובות, ובקבלת ציון ממוצע של 75 לפחות בכל קורסי החובה (עבור המשך לימודים במסלול הלא מחקרי) או 85 לפחות בכל קורסי החובה (עבור המשך לימודים במסלול המחקרי).

לצורך קבלת תואר M.A, יהא על הסטודנט/ית:

- לצבור 48 נ"ז במסלול המחקרי או 52 נ"ז במסלול הלא מחקרי.
- לעמוד בדרישות פרויקט הגמר, כמפורט בהמשך.
- להגיש 2 עבודות בהיקף סמינריון ל-2 מתוך 4 הסמינרים הנלמדים בתכנית.
- לעמוד בכל הדרישות המנהליות הנדרשות מסטודנט/ית בבצלאל.

מדיניות איחור בהגשת מטלות הקורס

- לא ניתן להגיש באיחור מטלות המוגדרות כמבחן בית, סטודנט/ית שמסיבה כלשהי לא יעמוד במועד הגשת מבחן הבית במועד א' ראשי לגשת למועד ב'.
- עבודות/עבודות סמינר- במקרים חריגים, יש להעביר בקשה להגשה באיחור באמצעות טופס רשמי של התכנית, על הבקשה להגיע לרכזת התכנית לפני מועד ההגשה בפועל. אישור הבקשה מותנת באישור ועדת ההוראה של התכנית ומרצה הקורס.
- הגשה באיחור ללא סיבה חריגה ומוצדקת, מותנת באישור וועדת ההוראה ומרצה הקורס וזו תוביל להורדה בציון של 5-10 נקודות.
- אי הגשת עבודה בקורס תוביל לרישום מחדש בתשלום בשנת הלימודים העוקבת, במידה וקורס זה לא יתקיים בשנה העוקבת, יהיה על הסטודנט/ית להירשם לקורס אחר ולעמוד בדרישות הקורס כשאר הסטודנטים/ות.

פרויקט גמר

פרויקט הגמר מתייחס להיבט מעשי של הלימודים. הפרויקט מקנה 6 נ"ז והוא חלק בלתי נפרד מחובות התכנית. על כלל הסטודנטים/ות להתמחות במגמתם, השילוב יעשה בדרכים שונות במגמת האוצרות ובמגמת הכתיבה הביקורתית:

פרויקט גמר באוצרות

החל משנת הלימודים תש"פ, תעמוד בפני הסטודנטים/ות במגמת אוצרות מספר אפשרויות לפרויקט הגמר במגמה בהתאם לפירוט הבא:

אפשרות ראשונה:

פרויקט גמר – "תערוכה דה פקטו" בהנחיית טל יחס, הקורס יהווה המשך לקורס "מעשה באוצרות וכתביה" שהתקיים בשנה א' לשנת הלימודים בו החל להתגבש קונספט לתערוכה.

במסגרת פרויקט הגמר באוצרות – "תערוכה דה פקטו" תתמקדו בפיתוח פרויקט קבוצתי הכולל העמקת מחקר לקונספט התערוכה, העמקת ההצעה האוצרותית, בחירת האמנים/ות ויצירות האמנות, הפקתה ויישומה של התערוכה במרחב תצוגה בפועל בבית הנסן.

אפשרות שנייה:

***התמחות במוסד אמנות- התמחות מעשית במוסד מוזיאוני/גלריה ציבורית גדולה בארץ או בחו"ל.** משך ההתמחות 84 שעות מינימום כשבסופה י/תתבקש הסטודנט/ית להציג אישור והערכת איכות תרמתו/ה מן המוסד בו התמחה/תה. העברת בקשות מתקיימת באמצעות נירית נלסון מרכזת מגמת האוצרות.

בתחילת ההתמחות מתבקש/ת הסטודנט/ית לעלות שאלה מחקרית אותה ת/ירצה לחקור במהלך ההתמחות. עם סיומה, י/תציג את מסקנותיו/ה כטקסט פרשני- ביקורתי ברמה אקדמית עד 20 ע"מ (היקף מדויק יקבע בהתאם להתמחות). על מטלת הכתיבה להיות בקשר ישיר להתמחות המעשית.

*סטודנטים/ות המעוניינים/ות להשלים לימודים ללימודי תעודת אוצר נדרשים/ות בהתמחות של 84 שעות לפחות באחד המוזיאונים/הגלריות המוכרות ע"י איגוד המוזיאונים.

*****שימו לב כי ניתן לבחור בכל אפשרות בנפרד או בשילוב של 2 אפשרויות בהתאם לפירוט הבא:**

אפשרות הראשונה + השנייה

או באפשרות השנייה + השלישית

אנו ממליצים/ות לנצל כל הזדמנות לפרקטיקה***

אפשרות שלישית:

הגשת הצעה לתערוכה ואצירתה בפועל בבית הנסן

הגשת הצעה כתובה לתערוכה עד התאריך 15.11.19

פרזנטציה של ההצעה בפני וועדת התערוכות של התכנית

מתוך ההצעות יבחרו 2 הצעות בלבד

התכנית תעמיד תקציב של 8000 ₪ לתערוכה שאושרה + ציוד ממחון בצלאל ושירותי הפקה.

[מצ"ב לינק לקובץ שבו יש להיעזר בבניית ההצעה](#)

פרויקט גמר במגמת כתיבה ביקורתית

פרויקט הגמר במגמת כתיבה ביקורתית יתקיים במסגרת [המגזין המקוון](#) של התכנית. המגזין נועד להוות במה מעניינת וחייה לכתיבה על תרבות במובן הרחב ביותר של המילה. הכתיבה במגזין תהיה בעלת אופי מסאי גמיש, נגיש לקוראת המשכילה ולא רק לקהל מומחים, אבל תקפיד על הצגת טיעונים מדויקת, מנומקת ובהירה, ועל מסירת מידע רחב ובדוק. המסות במגזין תעסוקנה בשלל נושאים, ביניהם:

- כתיבה על תחומי האמנויות השונים
- ביקורות של יצירות אמנות
- כתיבה מעמיקה על תרבות פופולרית
- כתיבה על נושאים שבקו התפר שבין חברה, כלכלה, פוליטיקה – ותרבות
- כתיבה על התרבות הישראלית, והיחסים בין החברה הישראלית לבין האמנות שנוצרת בתוכה
- כתיבה על הוגים וכן כתיבתה של הגות מקורית
- כתיבה על החיים האינטלקטואליים בכלל ועל חיי הסטודנטים/ות בפרט

המשתתפים בפרויקט הגמר ב"פוסט פוסט" יעבדו על כתיבת שני טקסטים במרוצת השנה שייועדו לאתר. האחד הוא טקסט של ביקורת על יצירה/ות אמנות והשני הוא מסה (אישית או לא-אישית) יסודית ומנוסחת היטב. הטקסטים יכתבו בליווי עריכתי של ד"ר אריק גלסנר וארנה קזין.

התזה במסלול המחקרי

סטודנט/ית שהשלים/מה את הלימודים בשנה א' בציון ממוצע של 85 לפחות רשאית/להגיש עבודת תזה במסלול המחקרי. התכנית תסייע לסטודנט/ית במציאת מנחה לעבודת התזה, כמו כן התכנית תעמיד לרשות הסטודנט/ית סדנת תזה במהלכה יגבשו הצעת המחקר, על ההצעה לעבור את אישור המנחה האישי וזו תועבר לרכזת התכנית לאישור וועדת התזה. עבודת התזה תיבחן על ידי לא פחות משלושה בוחנים/ות, כולם/ן בעלי/ות תואר שלישי בדרגת מרצה בכיר/ה ומעלה. לפחות שניים מהם/ן חברי/ות סגל במוסדות אחרים להשכלה גבוהה הפעילים/ות במחקר, ולפחות אחד/ת מהם חבר/ת סגל באוניברסיטה (כל זאת, בהתאם לנדרש בהחלטת המועצה בדבר לימודים לתואר שני עם תזה במכללות). היקף עבודת התזה יהיה עד 80 עמודים (22,000 סימני דפוס). תלמיד/ה שנבחר/ה למסלול המחקרי ולא הגישה/ה עבודת תזה תיוכל להשלים קורסים חסרים לצורך קבלת M.A לא מחקרי עד שנתיים מיום סיום הלימודים בתוכנית.

שינויים בידיעון בצלאל

רשויות המחלקה והאקדמיה רשאיות לערוך שינויים ותיקונים בתכנים המופיעים בידיעון זה, להוסיף עליהם, לגרוע מהם או לבטלם בכל עת במהלך שנת הלימודים. הודעה על כל שינוי כאמור, תפורסם במודעות בלוחות המחלקה ו/או בדרך ראויה אחרת. השינויים מחייבים את כלל הסטודנטים/ות, גם אם נקבעו או נכנסו לתוקף לאחר שהחלו את לימודיהם.

מבנה התוכנית

מבנה תכנית הלימודים במסלול המחקרי

<u>שנה א'</u>		
7 קורסי חובה מבואיים	= 7 ש"ש	14 נ"ז
3 קורסי בחירה	= 3 ש"ש	6 נ"ז
2 סמינרים	= 4 ש"ש	8 נ"ז
סה"כ	= 14 ש"ש	28 נ"ז

* תכנית הלימודים בשנה א' הנה זהה עבור כלל הסטודנטים/ות בתכנית.

שנה ב'

2 קורסי חובה מתקדמים	= 2 ש"ש	4 נ"ז
1 קורס בחירה	= 1 ש"ש	2 נ"ז
2 סמינרים	= 4 ש"ש	8 נ"ז
פרויקט גמר	= 1 ש"ש	6 נ"ז
סה"כ	= 8 ש"ש	20 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול המחקרי: 22 ש"ש = 48 נ"ז.
עמידה בדרישות פרויקט גמר והתזה מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

מבנה תכנית הלימודים במסלול הלא מחקרי

<u>שנה א'</u>		
7 קורסי חובה מבואיים	= 7 ש"ש	14 נ"ז
3 קורסי בחירה	= 3 ש"ש	6 נ"ז
2 סמינרים	= 4 ש"ש	8 נ"ז
סה"כ	= 14 ש"ש	28 נ"ז

* תכנית הלימודים בשנה א' הנה זהה עבור כלל הסטודנטים/ות בתכנית

שנה ב'

2 קורסי חובה מתקדמים	= 2 ש"ש	4 נ"ז
3 קורסי בחירה	= 3 ש"ש	6 נ"ז
2 סמינרים	= 4 ש"ש	8 נ"ז
פרויקט גמר	= 1 ש"ש	6 נ"ז
סה"כ	= 10 ש"ש	24 נ"ז

סה"כ לימודי התכנית במסלול הלא מחקרי: 24 ש"ש = 52 נ"ז.
עמידה בדרישות פרויקט הגמר מהווה תנאי להשלמת החובות האקדמיים.

פירוט הקורסים

שנה א'

לימודי חובה

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס	מסטר א'
2 נ"ז	ד"ר דרור פימנטל	מילון מונחי הביקורת א'	
2 נ"ז	ארנה קזין	סדנה בכתיבת ביקורת תרבות	
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	לכתוב אחרת את תולדות האמנות בישראל	
2 נ"ז	נרית נלסון / ד"ר ליאת פרידמן	מעשה באוצרות <u>או</u> מעשה בכתיבה – שנת, אחת לשבועיים **	
4 נ"ז	ד"ר דליה מרקוביץ	סמינר: אמנות וזהות	

* סטודנטים/ות בפיצול שהחלו לימודים לפני שנת הלימודים תש"פ אינם מחויבים בקורס החובה "ביקורת ובקרה", במקרה זה עליהם להירשם לקורס בחירה במקום קורס זה בהיקף של 2 נ"ז

** יש לבחור קורס 1 מבין 2 הקורסים הבאים: "מעשה באוצרות" / "מעשה בכתיבה" בהתאם לכוונת ההתמחות במגמה בשנה ב'

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס	מסטר ב'
2 נ"ז	ד"ר דרור פימנטל	מילון מונחי הביקורת ב'	
2 נ"ז	ד"ר שמואל מאירי	סוגיות במוזיאולוגיה	
2 נ"ז	נרית נלסון / ד"ר ליאת פרידמן	מעשה באוצרות <u>או</u> מעשה בכתיבה – שנת, אחת לשבועיים **	
2 נ"ז	ד"ר ליאת פרידמן	ביקורת ותיאוריה*	
4 נ"ז	ד"ר רועי ברנד	סמינר: שדה האמנות	

לימודי בחירה

על כל סטודנט /ת בשנה א' לבחור 3 קורסי בחירה

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס	מסטר א'
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	אמנות, עיצוב וקולנוע בשירות המחאה	
2 נ"ז	נרית נלסון	פרקטיקות אוצרותיות	
2 נ"ז	ד"ר דרור פימנטל	על הכנסת האורחים	
2 נ"ז	ד"ר טל בן צבי	אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית	
2 נ"ז	פרופ' אשר סלה	באמנות פלסטינית עכשווית תולדות ההיסטוריה	

נקודות זכות	שם המרצה	שם הקורס	מסטר ב'
2 נ"ז	ד"ר רועי ברנד	יזמות תרבותית אלטרנטיבית	
2 נ"ז	ד"ר גלית ולנר	על הדימוין	
2 נ"ז	פרופ' ענת קציר	Memoryscape – זיכרון כמתודולוגיה למיפוי	
2 נ"ז	ד"ר ליאת פרידמן	אלטרנטיבי	
2 נ"ז	ד"ר יצחק בנימיני	אי-הנחת בתרבות	

28 נ"ז

סה"כ

**שנה ב'
מגמת כתיבה ביקורתית**

לימודי חובה

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
סדנה בכתיבה ביקורתית- מהמניפסט אל המסה	ארנה קזין	2 נ"ז
סמינר- על תרבות ועל ביקורת תרבות	ד"ר אריק גלסנר	4 נ"ז
סמינר שנתי- ביקורת ובקרה	ד"ר ליאת פרידמן	4 נ"ז
מתולדות האמנות לתרבות חזותית - שדות ומתודולוגיות	ד"ר נעמי מאירי- דן	2 נ"ז
פרויקט גמר- מגזין "פוסט פוסט"	ד"ר אריק גלסנר	6 נ"ז
לכותבי תזה – סדנא לכתיבת הצעת תזה	ארנה קזין פרופ' אשר סלה	ללא נ"ז

**שנה ב'
מגמת אוצרות**

לימודי חובה

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
אוצרות במבט ביקורתי- מרבית המפגשים יתקיימו בת"א	נרית גלסון	2 נ"ז
סמינר: המוזיאון בין היסטוריה והתיאוריה	ד"ר טל בן צבי	4 נ"ז
סמינר שנתי- ביקורת ובקרה	ד"ר ליאת פרידמן	4 נ"ז
מתולדות האמנות לתרבות חזותית - שדות ומתודולוגיות	ד"ר נעמי מאירי- דן	2 נ"ז
פרויקט גמר באוצרות תערוכה דה פקטו	טל יחס	6 נ"ז
לכותבי תזה- סדנא לכתיבת הצעת תזה	פרופ' אשר סלה	ללא נ"ז

לימודי בחירה - פתוחים לשתי המגמות

על סטודנט/ת במסלול מחקרי לבחור קורס בחירה 1

על סטודנט/ת במסלול שאינו מחקרי לבחור 3 קורסי בחירה

שם הקורס	שם המרצה	נקודות זכות
אמנות, עיצוב וקולנוע בשירות המחאה	ד"ר טל בן צבי	2 נ"ז
פרקטיקות אוצרותיות	נרית גלסון	2 נ"ז
על הכנסת האורחים	ד"ר דרור פימנטל	2 נ"ז
אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית	ד"ר טל בן צבי	2 נ"ז
באמנות פלסטינית עכשווית		
תולדות ההיסטוריה	פרופ' אשר סלה	2 נ"ז
יזמות תרבותית אלטרנטיבית	ד"ר רועי ברנד	2 נ"ז
על הדמיון	ד"ר גלית ולנר	2 נ"ז
Memoryscape – זיכרון כמתודולוגיה	פרופ' ענת קציר	2 נ"ז
למיפוי אלטרנטיבי	ד"ר ליאת פרידמן	2 נ"ז
	סה"כ למסלול בלי תזה	24 נ"ז
	סה"כ למסלול עם תזה	20 נ"ז

רשימת הקורסים

שנה א' לימודי חובה

מילון מונחי הביקורת: תיאורטי והיסטורי א' + ב'*

ד"ר דרור פימנטל

קורס חובה

2 ש"ש, 4 נ"ז

הקורס יעקוב אחרי התהוות המחשבה האסתטית – על מושגי היסוד שלה – למן התקופה הקלאסית ועד המאה ה-20. הסמסטר הראשון יפתח בדיון במחשבת האמנות של אפלטון ואריסטו. בהמשך נעקוב אחרי התפתחות המחשבה האסתטית מהרנסנס ועד המאה ה-18, תוך דיון בקלסיציזם, באסתטיקה אמפיריציסטית, בקאנט וברומנטיקה. הסמסטר השני יוקדש לדיון במחשבה האסתטית למן סוף המאה ה-19 ועד המאה ה-20. במסגרת זו נדון במחשבתם האסתטית של ניטשה, בנימין, היידגר, פנומנולוגיה, פורמליזם, סטרוקטורליזם ופוסט-סטרוקטורליזם.

*תרגול קריאה- אחת לשבועיים תתקיים קבוצת תרגול קריאה לטקסטים הנלמדים בקורס

סדנה בכתיבת ביקורת תרבות

ארנה קזין

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

מטרת הסדנה היא להעמיק את היכרות הסטודנטים/ות עם שדה ביקורת התרבות, על הסוגות הספרותיות השונות המובילות אותו, בשני תחומים עיקריים:

1. ביקורת אקטואלית על יצירות התרבות ומוצריה – רשימות ביקורת על תערוכות, מופעים, ספרים – המופיעה באופן מסורתי בעיתונים ובכתבי עת ובאחרונה גם בבלוגים ומגזינים מקוונים.
2. ביקורת התרבות במובן הרחב, הסוציולוגי – מסות של ביקורת על אודות הנורמות, הערכים והסמלים המשותפים לחברה [כולל יצירות התרבות ומוצריה] – כפי שזו מופיעה באופן מסורתי בכתבי עת ובספרים.

בסדנה נכיר כמה יצירות של ביקורת תרבות, שיסמלו נקודות ציון בהתפתחות הביקורת בתחום התרבות, מ"הדרשה על ההר" של ישו, דרך "וואלדן" של הנרי דיוויד תורו, "חדר משלך" של וירג'יניה וולף ו"תולדות המיניות" מאת מישל פוקו, ועד ליצירות עכשוויות של ביקורת תרבות ובהן "כלכלה בגרוש" של ברברה ארנרייך, "אומת המזון המהיר" מאת אריק שלוסר, "נו לוגו", מאת נעמי קליין, ו"להתבונן בסבלם של אחרים" מאת סוזן סונטג.

בסדנה תעכב על סוגת הביקורת האקטואלית של יצירות התרבות ומוצריה, נשוחח על שקיעתה בשנים האחרונות של הסוגה הזאת, ונתוודע ליצירות של ביקורת ספרות במיטבה – יצירות שמקיימות שיחה עם היצירה ועם הקוראים – מהעת האחרונה.

ואולם עיקרה של הסדנה הוא עצם ההתנסות בכתיבת ביקורת. בסדנה יוזמנו הסטודנטים/ות לעמוד בסטנדרטים של כתיבה במיטבה: דיוק, כנות, חקירה; הם יונחו לרכוש כלים של ביקורת תרבות – התבוננות במניעים ובכוחות הפועלים בחברה; הם יודרכו לשאול שאלות על המובן מאליו. ז'אנר הביקורת הוא סוגה ספרותית העומדת בזכות עצמה, בעלת סט של ערכים וסטנדרטים, והסטודנטים/ות ילמדו להכירה תוך כדי כתיבה. במהלך הסדנה יתבקשו הסטודנטים/ות לבחור יצירה אחת אקטואלית – יצירה ספרותית, יצירת אמנות, מופע או מחזה – ולכתוב עליה רשימת ביקורת מהסוג העיתונאי. וכן, יתבקשו הסטודנטים/ות לבחור תופעה חברתית שמעניינת אותם בישראל כיום, ולכתוב על אודותיה חיבור של ביקורת תרבות במובן הרחב – בהיקף ובאיכות שמתאימים לפרסום בכתב עת.

לכתוב אחרת את תולדות האמנות בישראל

ד"ר טל בן צבי

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

השיעור יציג את תולדות האמנות בישראל, כלומר את היצירה האמנותית שנוצרה בשדה האמנות בישראל באופן כרונולוגי מראשית המת בצלאל ועד היום בהקשר היסטורי, סוציולוגי ופוליטי. בהתחשב במרכזיות של מושג ה"מקום" בתרבות הישראלית, ומשום שהוויה זו נתפסת כטבעית והכרחית, הקורס יבחן כמה מהנחות היסוד המרכזיות של שדה האמנות בישראל בייצוג המקום, נוף מולדת, זהות מקומית וילידית ושייכותה הן לזהות הישראלית והן לתרבות הישראלית. בהמשך נעמוד על המתח כפי שבא ידי ביטוי באמנות בישראל בין זהות מקומית להגירה, גלות ופליטות ומחשבה דיאספורית יהודית. הקורס יעסוק בגורמים ההיסטוריים והאידיאולוגיים שהשפיעו ועיצבו את תודעת הגלות בתרבות הישראלית וממנה את גלי ההגירה לישראל ואת ייצוגם באמנות עכשווית בישראל. מהלכים אלה ייבחנו באמצעות עבודתם של יוצרים מרכזיים הפועלים בשדה האמנות בישראל בנוסף להשפעות מרכזיות ויחסי גומלין של דימויים וויזואליים בין אמנות, קולנוע עלילתי וקולנוע דוקומנטארי. במסגרת הקורס נעמוד על המתח שבין מושגי העלייה/הגירה לבין מושגי גלות/דיאספורה בתרבות הישראלית ונצפה בסרטים ובקטעי סרטים דוקומנטריים ועלילתיים, בעבודות וידיאו ארט וצילום מתקופות שונות ומז'אנרים שונים ונעמוד על האופן שבו הם מייצגים מתח זה. את המסע הביוגרפי של האמנים העכשוויים המייצגים נושאים אלה ילווה גם מסע סוציולוגי, שבמהלכו נציג את תולדות האמנות בישראל במונחים של זירת התמודדות בין המרחב הקולקטיבי-הלאומי הציוני המערבי לבין המרחב הרב התרבותי הכולל זהויות של עולים, מהגרים ופליטים. מתוך כל אלה נבחן האם ניתן לכתוב אחרת את תולדות האמנות בישראל וכיצד כתיבה כזאת היא כלי ביקורתי המאפשר שינוי והבנה של המתחים הרב תרבותיים בישראל.

ביקורת ותיאוריה

ד"ר ליאת פרידמן

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

למושג ביקורת מספר מקורות שונים ופונקציות חברתיות שונות. למשל, עבור עמנואל קאנט, הביקורת היא כוח השיפוט שיש למחשבה על עצמה; עבור אמנים/ות וכותבי/ות ביקורת, ביקורת פרושה הערכה של עבודת היצירה ומתן הקשר ומשמעות לפעולת האמנות; במובן הפשוט של המונח, ביקורת היא מציאת דופי בעשייה או באובייקט כלשהו; עבור וולטר בנימין, ביקורת פרושה הבנה מחודשת של ההיסטוריה והנרטיב ההיסטורי; ועבור הוגים/ות אקטיביסטים/ות חברתית, ביקורת פרושה חשיפה של מצב קיים וקריאה לפעולה על מנת לשנות סדר חברתי מסוים.

כדי לעשות ביקורת, או להעביר ביקורת, יש צורך לחקור, להגיע להבנה ולפעול בכמה מישורים: תיאורטיים, חברתיים, תרבותיים, היסטוריים כמו גם לקחת חלק בניתוח מצבים על פי קריטריונים ברורים ומובחנים. אלו מאשפרים להבחין בין חשיבה ביקורתית וניתוח ביקורתי, לבין עשייה ביקורתית שמטרתה שינוי חברתי או ערכי. בקורס זה נתמקד בסוגי הביקורת ובהיסטוריה המורכבת של פעולות ביקורתיות. נשאל, מהי מטרת הביקורת? ותחת אלו תנאים או מעשה הביקורת ניתן להשיג את המטרה?

בקורס, אם כן, נסקור גישות ביקורתיות שונות. ננתח פעולות ביקורת מודרנית ופוסט-מודרנית: פמיניזם והשינויים שביקורת זו אפשרה בעולם המערבי; ביקורת פוסט-קולוניאליסטים - לא רק ביקורות על מדיניות קולוניאליסטית אלא גם על מעשי גזענות והגזעה; ונבחן כתבי ביקורת של הקהילה הלהט"בית והקווירית. באמצעות דוגמאות אלו נבחן אם פעולת הביקורת ומעשה הביקורת מייצרים תנאים המאפשרים לנו לראות, לזהות או לחוות משהו שונה, דבר מה שלא זוהה עד כה ככה. כלומר, נחקור את יכולתו של מעשה הביקורת לחשוף את מה שעד לחשיפתו נותר בלתי ניתן לחשיבה. ונסה לבחון את הביקורת הפוסט-פוסט-מודרנית ואת צורת הביקורת ואת פעולתה.

סוגיות במוזיאולוגיה

ד"ר שמואל מאירי

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

מוזיאולוגיה היא תחום דעת חדש באופן יחסי העוסק בחקר המוזיאון על היבטיו השונים. מה הוא מוזיאון? מה היא מוזיאולוגיה? מה המשותף למוזיאונים השונים ובמה מתייחד מוזיאון האמנות מן המוזיאונים למדע, לטבע, להיסטוריה, לאתנוגרפיה וכו'? הקורס מתמקד בפרספקטיבות השונות של חקר המוזיאונים והפרקטיקה המוזיאלית, תוך הצגת מקרי בוחן של נושאים המעסיקים הן את הממסד המוזיאני והן את המחקר האקדמי. דגש יושם בארבעה היבטים מרכזיים: האוסף, החלל, התצוגה והמבקרים, על יחסי הגומלין ביניהם ועל השתנותם ברוח הזמן. הסוגיות שידונו יוצגו הן בחיתוך היסטורי והן בחיתוך תכני וגיאוגרפי. תדון ההגדרה המשתנה של המושג מוזיאון, אוספים, מיון, טקסונומיה וייצוג. מושגי היסוד אותנטיות, מקור (provenance) ו"קאנון" ידונו בפירוט רב כמו גם מקומה של התערוכה – בין קבוע לארעי, בין דידיקטיקה לפופולריות, והתפתחות אדריכלות המוזיאונים ממקדש ל"קליפה ריקה". דגש מיוחד יושם על המוזיאולוגיה החדשה, תהליכי הדמוקרטיזציה של המוזיאונים וחווית המבקר.

יש לבחור קורס 1 מבין 2 הקורסים הבאים: "מעשה באוצרות" / "מעשה בכתיבה"
בהתאם לכוונת ההתמחות במגמה בשנה ב'

מעשה באוצרות

נרית נלסון

קורס חובה, שנתי, אחת לשבועיים

2 ש"ס, 2 נ"ז

בשיעור זה נעסוק באוצרות במובן הרחב של המושג, מעבר לדיסציפלינות של תולדות האמנות ומוזיאולוגיה. אסטרטגיות של האוצרות מפנות את תשומת הלב להבטים האסתטיים, החברתיים, הפוליטיים והפילוסופיים שעולים בכל מקום וזמן שבו מתרחשת חוויה של אמנות. מדובר בקורס פרקטי בו מקיימים את השלב הראשון בתהליך אוצרות של תערוכה: חשיבה על רעיון והפיכתו לקונספט שנתי ליישם אותו הלכה למעשה.

הקורס יעודד חשיבה ועשייה אינדיווידואלית ושיתופית והמפגשים יתבססו בעיקר על דיון קבוצתי ועבודה של הסטודנטים/ות ממפגש למפגש. נתמקד בפיתוח פרויקט קבוצתי הכולל מחקר, הצעה אוצרותית ויישומה במרחב תצוגה במסגרת קורס המשך - תערוכה דה פקטו - בשנת הלימודים תשע"ט, 2019-2020. בין השאר נעסוק בדיאלוג בין אוצר ואמן, תרבות וויזואלית, התצוגה כמדיום, הקטלוג כאתר ואוצרות כשיח פתוח.

* יש לשים לב כי השתתפות בקורס "תערוכה דה פקטו" מותנית בהשתתפות בקורס "מעשה באוצרות"

מעשה בכתיבה

ד"ר ליאת פרידמן

קורס חובה, שנתי, אחת לשבועיים

2 ש"ס, 2 נ"ז

קורס זה מבקש להיות מבוא לפרויקט הגמר במסלול כתיבה. הוא מבקש לא רק לתת כלים למחקר המאפשר כתיבה מבוססת, מעמיקה הבוחנת את שנכתב על נושא/מושג מסוים, כך שבסופו של התהליך הכתוב יהיה מקורי ומעורר עניין. עיקר הקורס יתמקד בעשייה ותרגול בתחום הכתיבה. במהלך הקורס נתמקד בצורות שונות לחיפוש מקורות, קריאות ופרשנות של הכתוב, יכולת ניתוח באמצעות מושגי מקור או התבססות על גישות מחקריות או ביקורתיות שונות, סיכום טענות באופן ביקורתי, ולבסוף, תחילתה של כתיבה שיכולה לפתוח לדיון מושג על רבדיו השונים. הקורס נועד לכל מי שמבקש/ת לקחת בשנה ב את מסלול הכתיבה, לנסח תחום של עניין שנתי לפתח אותו במסלול הכתיבה. המטרה, לתת כלים מחקריים, ביקורתיים ושיטתיים שניתן באמצעותם להתחיל לחשוב ולהביע במילים ברורות ומפורשות רעיון, שאלה, ביקורת, טענה, או הרהורים והגיגים

בכתיבה אקדמית מחקרית או סוקרת, עיתונאית, מסאית, בלוגית או כתיבה "פשוטה" (שהיא הקשה ביותר). בקיצור, מטרת הקורס לפתח יחד כלים לכתיבה.

סמינר: אמנות וזהות

ד"ר דליה מרקוביץ

סמינר חובה

4 ש"ס, 4 נ"ז

הסמינר מוקדש לבחינת הזיקה שבין אמנות, עיצוב וזהות, תוך שימת דגש על דפוסי ההזדהות הלאומיים שנרקמו בין התרבות החזותית המקומית ובין נמעניה. בתוך כך נעמוד על תפיסות שונות שהנחו את הגדרת המושג זהות (לאומית): מודלים פרימורדיאליים-מהותניים; מודלים שהעלו על נס את כושר הדימיון וההמצאה האנושיים; והבניות "חד-פעמיות", זמניות ודינאמיות המתגבשות (ומתפרקות) סביב מכנה משותף נזיל. תפיסות אלה ישמשו כרקע לבחינת המופעים שלבשו שדה האמנות והעיצוב הישראליים מאז תקופת הישוב ועד ימינו, ומאפייניהם האסתטיים, החברתיים והפוליטיים. בין היתר, נדון באופנים בהם ביקשה התרבות החזותית המקומית ליצור זהות לאומית מגובשת ולכידה, ובמעבר מעיסוק בקולקטיב ה"גדול", במטא-נרטיבים, בהגדרות ובגבולות, לעיסוק בפן ה"לא יציב" של השייכות וההזדהות הלאומיים.

סמינר: שדה האמנות

ד"ר רועי ברנד

סמינר חובה

4 ש"ס, 4 נ"ז

הסמינר נועד לספק מסגרת תרבותית רחבה לדיונים בשאלות אסתטיות, אתיות ופוליטיות שמגדירות ומאתגרות את העוסקים בשדה האמנות. בתחילת הסמסטר נסקור שאלות מרכזיות כמו מהי אמנות, כיצד היא התפתחה וכיצד היא קשורה לצורות חיים, לאופני התבוננות, לתרבות ולסגנון. בהמשך נרחיב על אמנות עכשווית, אמנות ישראלית ועל הקשר שבין אמנות לחברה ולמרחב הציבורי והעיר. נחקור שאלות אלו ואחרות מזווית תרבותית רחבה באמצעות קריאה בטקסטים פילוסופיים וסיפורים ובעזרת יצירות אמנות וסרטים. במסגרת הסמינר נבקר ונארח נציגים חשובים של שדה האמנות המקומי והבינלאומי—מבקרים, אוצרים, אמנים ומנהלי מוסדות אמנות.

לימודי בחירה על כל סטודנט/ות לבחור 3 קורסי בחירה במהלך שנת הלימודים

מסטר א'

אמנות, עיצוב וקולנוע בשירות המחאה

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס נועד לעמוד על הקשר שבין תרבות חזותית (אמנות, עיצוב וקולנוע) למושגי המחאה כגון "התנגדות", "אקטיביזם" "אידיאולוגיה של שינוי" ו"פוליטיות". במהלך הקורס ידונו שאלות מרכזיות כגון מהם הנושאים הנתפסים כ"פוליטיים" בתרבות החזותית וכאלה הנתפסים כראויים למחות נגדם. בהמשך לכך הקורס מפנה מבט לנושאים המרכזיים הנתפסים כאמנות חברתית, ביניהם: קונפליקטים לאומיים, מלחמות, אפליה, חוקים גזעניים, שוויון זכויות, מגדר, עוני, גלובליזציה, קולוניאליזם, פוסטקולוניאליזם ועוד. הקורס יעסוק בשאלה כיצד מיוצגים מושגים אלה? מהם אופני הייצוג המבטאים מחאה והתנגדות באמנות, צילום, מיצג, קולנוע ועיצוב? האם ישנו הבדל בין אירועי מחאה בפועל במרחב הציבורי לבין ייצוג של מחאה במסגרת התרבות החזותית? האם נוצרה בישראל איקונוגרפיה מחאתית פוליטית מובחנת? ומהם השינויים המרכזיים שחלו בהגדרת ה"מחאה" ואופני ההבעה של התנגדות במהלך המאה ה-20 והמאה ה-21 בישראל וכיצד הם משפיעים על המציאות כפי שאנו חיים אותה כיום.

הקורס יעסוק בתיאוריות של לאומיות, רב תרבותיות, חתרנות, אי ציות ואקטיביזם חברתי. מהלכים אלה של ייצוגי מחאה שונים ייבחנו באמצעות עבודתם של יוצרים מרכזיים הפועלים בתרבות החזותית. בנוסף יבחנו השפעות ויחסי גומלין של דימויי מחאה בין אמנות, עיצוב, קולנוע דוקומנטארי ורשתות חברתיות.

פרקטיקות אוצרותיות

נירת נלסון

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס יבחן סוגיות עכשוויות באוצרות, ויציע לסטודנטים/ות הן תשתית טקסטואלית והן תשתית פרקטית. במהלך הקורס ננתח את התיאוריות השונות על מקרי מבחן של תערוכות שונות מהארץ ומהעולם. חלק ראשון: מבוא הסטורי- חיבור כלכלי וטכנולוגי שמסביר את ההלימה בין פיתוחים טכנולוגיים, שגשוג כלכלי ועמדות פוליטיות בעולם ביחס לפיתוחו של מעשה האוצרות. תערוכות אינטימיות לעומת תערוכות ענק כמו ביאנלות ודוקומנטות, המעבר מצפייה להשתתפות ועד יצירות במרחב הציבורי. חלק שני: פיתוחם של כלים תיאורטיים (ולא תיאוריים) לדיון על אמנות. נדון ונסביר כמה גישות של אוצרים כיום. נעיין בטקסטים ובגישות שנוסחו בביאנלות ובדוקומנטות ספציפיות, עיסוק בשאלות של היררכיה בחלל, מי הוא הצופה ואיך מתייחסים אליו, אוריינטציה דרך הבנייה מרחבית וכן שאלות של ביקורת חברתית דרך גבולות השיח וגבולות החלל.

על הכנסת אורחים

ד"ר דרור פימנטל

2 ש"ס, 2 נ"ז

השאלה בדבר האפשרות לכנסת אורחים – הקבלה ללא תנאי של האחר לגמרי – היא השאלה החשובה ביותר הניצבת לפתחה של המחשבה כיום. בקורס נתחקה אחר מקורות המושג בפילוסופיה של עמנואל לוינס, ז'ק דרידה, ז'ן-לוק מריין, ונדון באורחים ובמארחים, בהכנסת אורחים אפוריאטית, בהכנסת אורחים אברהמית, ובהכנסת אורחים כאירוע. בתוך כך יעלו שאלות בנוגע להבדל בין אתיקה למוסר, ובנוגע לאפשרות האירוח של הפליט, הנוכרי והגר. במהלך הקורס נבחן גם מקרים פרטיים של הכנסת אורחים כפי שהם משתקפים באמנות פלסטית, בשירה ובקולנוע.

תולדות ההיסטוריה

ד"ר אשר סלה

2 ש"ס, 2 נ"ז

מהי היסטוריה? למה היא משמשת? מהו זיכרון קולקטיבי? מה המשמעות של מושג היסטוריוציזם ומדוע הוא עורר כל כך הרבה פולמוס סביבו? כיצד כתבו היסטוריה בעבר ובהווה? הללו רק כמה מן הסוגיות הנדונות בקורס, הבוחן את חשיבות מקצוע היסטוריון במאה ה-19 וה-20 והקשר לדיסציפלינות אחרות כגון הסוציולוגיה, האנתרופולוגיה, הכלכלה ובעיקר הפוליטיקה ועד לדעיכת מעמד ההיסטוריה בעידן הפוסטמודרני עם התפרקות מדינת הלאום. נעסוק בשיטות עבודתם של ההיסטוריונים, לרבות ההיסטוריונים בני-זמננו ובמקורות הכתובים ובמקורות שבעל פה. דגש מיוחד יושם על דמותם של העבר ושל המסורת היהודית והחילון במציאות היהודית המודרנית.

אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

בלימודי אמנות ותרבות "עולם שלישי" ו"פוסט קולוניאלי" הם מושגים הקשורים זה בזה אך בלתי-רציפים הבאים לתאר ולהגיב על מצב גלובלי עכשווי. במהלך ארבעים השנה האחרונות מושגים מעוררי-ויכוח אלו מוקמו לצד רעיונות של אוריינטליזם, לאומיות, פוסט-לאומיות, דה-קולוניאליזם, רב-תרבותיות, אתנוגרפיה, שיח מיעוטים, פוליטיקת זהות, מגדר, תפוצה וגלות. קורס זה יציג באופן ביקורתי פרדיגמות אלו תוך כדי דיון בדימויים מהתרבות החזותית והאמנות הפלסטינית העכשווית. דגש יושם על ייצוג הזהות של אמנים פלסטינים המתגוררים בישראל.

הנחת היסוד של הקורס הוא שניתוח התרבות החזותית מחייב התייחסות לניתוח המציאות הלשונית במרחב בו פועלים היוצרים. נוף לשוני מתייחס למרחב שהוא הטרוגני מבחינה תרבותית, אתנית ולאומית, ניתוח התרבות החזותית בהקשרים של נוף לשוני עשוי לתרום להבנת הדינמיקה בין קבוצות חברתיות שונות במציאות שבה שפה נתפסת כמשאב וכבעלת ערך זהותי. השפה הכתובה והמדוברת הערבית הספרותית, הערבית המדוברת, העברית והאנגלית הן מרכיב משמעותי בנוף הלשוני-אורבני והכפרי המתואר בקורס.

נושא נוסף שיבחן בקורס הוא הדרך שבה מיגדר נבנה בצומת של יחסי כוח אחרים כגון יחסי כוח בין חברה, טריטוריה ולאומיות. דגש מיוחד יינתן לאמנות ככלי לתגובה למציאות חברתית פוליטית. מתרבות חזותית ואמנות המתעדת אירועים פוליטיים עד אמנות מחאה. בהקשר זה ידונו היחס בין היסטוריה פוסט קולוניאלית למדיה ותיעוד. מאגר דימויים קולקטיבי והבניית זיכרון קולקטיבי. "עמדת דובר" (הגדרת מיקום/מוצא/ג'נדר) כנקודת מוצא לביקורת של תכנים ושל ייצוג הנוגעים לריבוד החברתי-פוליטי. בהקשר זה תשאל השאלה האם תרבות חזותית ואמנות פלסטינית עכשווית היא בהכרח פוליטית? האם ליצירות אמנות יש השפעה חברתית ופוליטית? ומהם השינויים המרכזיים שחלו במהלך המאה ה-20 וה-21 באמנות פלסטינית עכשווית וכיצד הם השפיעו על שדה האמנות הפלסטינית העכשווית כפי שאנו מכירים אותו כיום.

מסטר ב'

יזמות תרבותית אלטרנטיבית

ד"ר רועי ברנד

2 ש"ס, 2 נ"ז

בשיעור זה נבחן עשייה אלטרנטיבית בתחומי התרבות, ההוראה, היצירה, האמנות והאוצרות שמתרחשת בחללים אלטרנטיביים, במוסדות ללא כוונות רווח, במוזיאונים או מוסדות פרטיים או כיוזמות של אמנים וקולקטיבים אקטיביסטים. נרצה לשרטט נתיבי פעולה, אסטרטגיות, ואפשרויות שמצויות בנישות לא מנוצלות ולהן פוטנציאל לחולל שינוי שלא דרך הנתיבים המרכזיים והמוכרים של מוסדות ציבור או שוק. מה המקום של עשייה אלטרנטיבית, מה מטרותיה וכיצד היא מתממשת, מתעדכנת, מתחברת לקהלים שונים ולקבוצות אלטרנטיביות נוספות? נחקר שאלות אלו ועוד תוך דיון ממוקד במקרי בוחן בארץ ובעולם.

על הדמיון

ד"ר גלית ולנר

קורס בחירה

היקף: 2 ש"ש

2 ש"ס, 2 נ"ז

למרות שהדמיון נתפס כתכונה הכרחית לאמנים ומעצבים, כזו שמאפשרת להם לראות את העולם אחרת, קשה להגדיר אותו. האם דמיון הוא היכולת "לנגן" במוח קלט חושי שלא קיים במציאות? או אולי דמיון הוא היכולת שלנו לחבר את הקלט החושי ממקורות שונים ולהסיק מה נמצא מולנו? הפילוסופיה וחקר המוח שואלים שאלות שונות ולכן עשויים לקבל תשובות שונות. התמונה מסתבכת עוד יותר כאשר הדמיון מופעל בתחומי דעת אחרים. לפתע אנו שואלים האם הדמיון ייחודי לתחומי האמנות והעיצוב, או שניתן למצוא אותו גם במדע, בפוליטיקה ובמיגזר העיסקי? האם חייבים לדמיון כדי לפתח טכנולוגיות חדשות? ומה עושות לדמיון טכנולוגיות המדיה הדיגיטליות? האם הדמיון כיום שונה מהדמיון בעבר? הקורס הוא אינטרדיסציפלינרי, ומכסה לא רק תיאוריות פילוסופיות אודות הדמיון, אלא גם כיצד הדמיון נלמד בחקר המוח. ננסה להבין כיצד אמנים ומעצבים מצד אחד ומדענים ומהנדסים מצד שני משתמשים בדמיון.

בחלקו הראשון של הקורס נבחן את ההגדרות השונות לדמיון, ונחקר את קווי הגבול בינו לבין יכולות מנטליות אחרות כמו תפישה, אמונה וזכרון. האם אפשר לדמיון מה שלא ניתן לתפוש החושים? האם דמיון הוא תנאי הכרחי לאמונה? האם הדמיון מבוסס על מה שאנו כבר יודעים ויודעים? בחלק השני נבחן את הפעלת הדמיון באמנות, בפוליטיקה ובמדע. בחלק השלישי והאחרון ננתח כיצד הדמיון מופעל בחיי היומיום, בעיקר את מול טכנולוגיות עכשוויות ואל מול שינויי האקלים.

Memoryscape – זיכרון כמתודולוגיה למיפוי אלטרנטיבי

פרופ' ענת קציר, ד"ר ליאת פרידמן

2 ש"ס, 2 נ"ז

[A] landscape is, in many ways, a trace of the memories
.and imaginations of those who pass through it
(Guiliana Bruno, Atlas of Emotion, 2002)

בעולמו של חורחה בורחס, מפת ממלכה שנוצרה כגודל הממלכה עצמה, נזרקה על ידי הדורות הבאים שהבינו שהמפה המדויקת הייתה חסרת שימוש ולא יעילה. המפה הושלכה למדבריות המערביים, בהן שוכנים/ות חיות וקבצנים/ות מרוטים/ות. אלו עתיקות גיאוגרפיות שנותרו במרחב השומם, כותב בורחס. זהו מרחב של עתיקות נשכחות, כמו גם מרחב המעוצב על ידי זיכרון והיזכרות. מרחב שומם, לא רק דורש את פעולת המיפוי, אלא, זהו מרחב המסומן על ידי זיכרונות חסרים. זהו מרחב מחוסר זיכרון ולכן מסומן כשממה שלא ניתן לזכור אותה. בקורס ניקח השראה מבורחס ומברונו ונבחן את הקשר שבין מיפוי זיכרון. נסקור גישות שונות בתחום הקרטוגרפיה (תורת המפות) ונדון בסוגי הזיכרון השונים המעבדים זיכרונות של מרחב.

על פי התפיסה הרווחת, מפה היא כלי ומוליך שקוף של אינפורמציה נייטרלית ו"אובייקטיבית". המחקר האקדמי בעשורים האחרונים בוחן את המפה ככלי החושף את הבחירות, ההעדפות, ההשטות, התוספות וההשפעות הקונטקסטואליות – אלו מעצבות את צורתן ותכנין של המוצר הסופי. המפה מייצגת לא רק את המרחב בו אנו חיים/יות אלא גם ובעיקר את נקודת המבט, הערכים

ותפיסת העולם של יוצריה ויוצרותיה. מפות מנטליות, לעומת זאת, הן מפות הנוצרות על בסיס הדימי המנטלי שיש לאינדיבידואל/ית. בניגוד לבעלי/ות הכוח ההגמוניים, במפה מנטלית, הדימוי הגיאוגרפי מעוות ומייצג את מה המרכיבים המשמעותיים לאדם או לאשה ספציפיים: חוויות וזיכרונות. מיפוי מנטלי היא מתודולוגיה חשובה במחקר הפסיכו-גיאוגרפי. זהו המשך ישיר לתיאוריה ולפרקטיקה של הסיטואציוניסטים/ות (Situationists), הרואה במיפוי מתודולוגיה ביקורתית שיכולה לשנות תפישות ואף לעצב קביעת מדיניות.

מהו, אם כן, זיכרון של מרחב? כיצד ניתן לחקור את הזיכרון המרחבי ולהבין את האמצעים שהמערכת הקוגניטיבית מפעילה כדי לשמר את החלל סביבנו. מהם המדדים שמערכת העצבים משמרת? מהו זיכרון? ומהם תהליכי ההיזכרות? נעסוק בפילוסופיה של זיכרון ומיפוי, במחקר קוגניטיבי של זיכרון והתמצאות במרחב, בקרטוגרפיה, במפות ובסוגי האינפורמציה שהן מספקות, כמו גם במודלים דיגיטליים. הקורס ישלב בין תיאוריה לבין תרגילים מעשיים שיציעו ייצוג אלטרנטיבי של המרחב ומיפוי סובייקטיבי המבוסס על זיכרונות.

אי- הנחת בתרבות

ד"ר יצחק בנימיני

2 ש"ס, 2 נ"ז

במסגרת הקורס נקרא באופן ביקורתי במסתו של זיגמונד פרויד משנת 1930 "אי-הנחת בתרבות". בשני התרגומים לעברית שראו עד כה הכותרת תורגמה כ"תרבות בלא נחת". יתר על כן, הדגש המיוחד של פרויד בגרמנית: *Das Unbehagen in der Kultur*, הוא שאין זו התרבות שהיא חסרת נחת אלא מדובר על הקיום של הסובייקט בתוך התרבות כמצב מתמיד של אי-נחת. מצב זה התרבות אינה יכולה לפתור בקלות, והרבה מהניסיונות התרבותיים לווסת את אי-הנחת הזה דווקא גורם להגברת אי-הנחת, וזאת בגלל ה-*aporia* המצויה בחשק האנושי, בעקרון העונג, השאיפה לעונג שמעברת את הסבל. נדון בפרדוקס פרוידיאני זה תוך היעזרות בהוגים נוספים כגון לאקאן, ז'יז'ק, קריסטבה, ג'יימסון, ובמושגים של הממשי ושל התענגות-עודפת. נשאל האם המודל של פרויד אודות הסובייקט ויחסו לתרבות ואודות התרבות בכלל הנו מודל מודרניסטי מיושן שאינו תקף באופן גורף? שמא אנחנו חיים בסביבה תרבותית שבה הסובייקטיביות אינה נתונה למצב מתמיד של אי-נחת? שמא הסובייקט העכשווי-עתידי של הצפייה המתענגת במסכים רחוק מהתפיסה המודרניסטית הזו של פרויד אודות אי-הנחת והניכור שבו מצוי הסובייקט, ושמגדירים את הסובייקט ככזה.

שנה ב'

מגמת כתיבה ביקורתית

לימודי חובה

סדנה בכתיבה ביקורתית- מהמניפסט אל המסה

גב' ארנה קזין

קורס חובה

2 ש"ס, 2 נ"ז

ביקורת האמנות נתפשת בסדנה הזאת כשייכת לשדה הרחב של ביקורת התרבות; שדה של כתיבה על החברה ועל המצב האנושי; כתיבה שנעה בעקבות סימן השאלה; כתיבה שמבקשת לעורר את הקוראים לדיון ולמחשבה. הסטודנטים/ות יוזמנו להיכנס לתהליך של התפתחות בכתיבה, דרך שלוש סוגות עיקריות של כתיבת ביקורת תרבות: המניפסט [החד ממדי, הפוליטי], מאמר הביקורת [הדו ממדי, הפלומסוי], והמסה האישית [הרב ממדית, הפואטית]. זהו תהליך של חקירה, של השתתפות והתעמקות בסוגיות של ביקורת תרבות, ובהן שאלות על נורמות, על מערך כוחות ומערך אינטרסים; על שייכות ועל יציאה מן הכלל, על אתיקה ועל אסתטיקה. הסטודנטים/ות יקראו מניפסטים, מאמרי ביקורת, ומסות אישיות ממיטב היצירה העולמית בסוגות הללו, ויונחו לעמוד באתגרים של כתיבה עיונית-יצירתית במיטבה: העמקה, כנות, לשון המעטה, בהירות ודיוק. כתיבה שמעוררת לכל הפחות למחשבה ולשיחה.

על תרבות ואמנות- על תרבות ועל ביקורת תרבות

ד"ר אריק גלסנר

סמינר סמסטריאלי

4 ש"ס, 4 נ"ז

"לקרוא לאישה 'בהמה' זו התנהגות לא תרבותית". "אני אוהב את לונדון, זו עיר כל כך רב תרבותית". "האח הגדול" הוא תת-תרבות". "תרבות האוכל של ישראל שונתה ללא היכר בעשור האחרון". "מכל תחומי התרבות, הכי קרובה אלי היא המוזיקה". מה זו בכלל "תרבות"? מהציטוטים שהובאו לעיל ניתן לראות שיש כמה משמעויות שונות למילה. א. תרבות כנורמה התנהגותית, כרמת מוסר נאותה, או לכל הפחות כנימוס ("לירוק ברחוב/לדחוף בתור/להיכנס לתוך דברי רעך זה מעשה לא תרבותי"). ב. תחומים מסוימים של עשייה אנושית הכוללים: מוזיקה, ספרות, תיאטרון, ציור, פיסול, קולנוע וטלוויזיה וכיוצא באלה (לכן משרד התרבות הוא זה שמתקצב את תיאטרון חיפה, למשל). ג. סטנדרט מסוים באותם תחומים ספציפיים ("האח הגדול הוא תת-תרבות"). ד. מאפיינים של קבוצה אנושית מובחנת ("התרבות המזרחית דוכאה בארץ שנים ארוכות"). ה. מאפיינים של פעילות אנושית מסוימת ("תרבות הנהיגה בארץ היא מתחת לכל ביקורת").

הסמינר ינסה לעשות מעט סדר, לשפוך מעט אור, על המובנים השונים של המושג "תרבות". שני מושגים יעמדו בלבו של הסמינר: מושג "התרבות" ומושג-מוסד "ביקורת התרבות". שני המושגים קשורים ביניהם, כמובן; כל ביקורת תרבות רואה לנגד עיניה מושג מסוים רצוי של התרבות ומושג מסוים פסול שלה..

מושג התרבות ינותח מכמה פרספקטיבות תאורטיות. נעבור במהלך הקורס בכמה תחנות מרכזיות במחשבה על תרבות במערב (החל בהומרוס, אפלטון, אריסטו והוראטיוס). נדון ב"תרבות" מפרספקטיבה פילוסופית, סוציולוגית, אנתרופולוגית, אבולוציונית, פסיכולוגית ופסיכואנליטית. בין הסוגיות שיידונו בקורס:

האם תרבות צריכה לחנך או צריכה לבדר או שניהם כאחד?

האם תרבות היא סובלימציה? משחק? תרפיה? מעשה פוליטי? התחקות אחר "האמת"?

מדוע בכלל החלו בני האדם ליצור עולם נוסף – עולם האמנות – במקביל לעולם הקיים סביבם?

ביקורת ובקרה ד"ר ליאת פרידמן סמינר שנתי 4 ש"ס, 4 נ"ז

למושג ביקורת מספר מקורות שונים ופונקציות חברתיות שונות. למשל, עבור עמנואל קאנט, הביקורת היא כוח השיפוט שיש למחשבה על עצמה; עבור אמנים/ות וכותבי/ות ביקורת, ביקורת פרושה הערכה של עבודת היצירה ומתן הקשר ומשמעות לפעולת האמנות; במובן הפשוט של המונח, ביקורת היא מציאת דופי בעשייה או באובייקט כלשהו; עבור וולטר בנימין, ביקורת פרושה הבנה מחודשת של ההיסטוריה והנרטיב ההיסטורי; ועבור הוגים/ות אקטיביסטים/ות חברתית, כמו דה בובואר, ביקורת פרושה חשיפה של מצב קיים וקריאה לפעולה על מנת לשנות סדר חברתי מסוים.

סמינר זה סוקר גישות ביקורתיות עכשוויות. הקורס בוחן את הקשר בין ביקורת, מעשה הביקורת ותהליכי הבקרה והפיקוח החברתיים המנסים לכלוא או ומנוע ביקורת חברתית. נבחן אם כן, במהלך הקורס, גישות ביקורתיות עכשוויות ובאמצעותן נשאל על תפקיד הביקורת בחברה המבקשת לפקח ולבקר את המבקשים לבקר אותה.

נסקור ביקורת חברתית מודרנית, פוסטמודרנית, פמיניסטית, קוויריות, פוסט-קולוניאליסטית על הגזעה חברתית, ואם נספיק נדון בביקורות בתחום האנתרופוסין. נקרא בהגותם של פוקו, דרידה, לאקן, ליוטר, לוינס, דלז וגאטרי, חנה ארנדט, גייל רובין, באליר, גיי דאבור, האראווי, בטלר, שטיגלר, לטאור ועוד. נשאל מהי ביקורת חברתית ותרבותית ומה ניתן לעשות כדי להשפיע ולשנות את החברה (אם בכלל צריך). לבסוף, נבחן ביקורות פוסט-פוסט מודרניות ונסה לזהות מה מאפיין את העידן שבו אנו חיים וחיות.

מתולדות האמנות לתרבות חזותית - שדות ומתודולוגיות ד"ר נעמי מאירי-דן

קורס חובה 2 ש"ס, 2 נ"ז

היסטוריון האמנות "מודרניסט" ידע את גבולות השדה שעליו הופקד, כשם שהיה אמון על הכלים המתודולוגיים שניתנו בידיו. תחומי התוכן הרלוונטיים לו התקיימו בגזרות המוגדרות היטב של הציור-פיסול-אדריכלות. זאת ועוד; ברב המחלקות לתולדות האמנות (בוודאי בישראל) לא העזו במשך שנים לעזוב את גבולותיה של "תרבות המערב".

מן הידועות, שבעשורים האחרונים נפרצו הגבולות, הן ככל שהדבר נוגע בשדה המחקר הן ככל שהוא נוגע במתודולוגיות המחקר. השיח ה"פוסטמודרניסטי", שהלך ונפתח לסוגיות רב-תחומיות ובינתחומיות, החל לכרוך תחת מטריית העל של "התרבות החזותית" את המדיה המסורתית של האמנות ה"גבוהה" ומדיה שונים של תרבות פופולרית (למן הקולנוע והקומיקס, עבור באופנה ועיצוב תעשייתי וכלה בגרפיטי, שערי מגזינים, ממשקים אינטראקטיביים ורשתות חברתיות). בהכרח, המחקר המתהווה בשדה החדש החל להידרש לסוגיות הנוגעות במתודולוגיות היאות לו ובבסיסים התיאורטיים שעליהם הוא אמור להישען, כמו גם בשאלות שאותן עליו לשאול. וכך, בעוד שלעתים נדמה כי הדיסציפלינה המסורתית של תולדות האמנות פושטת את הרגל, עולות ופורחות אופציות מחקר/ כתיבה חלופיות, הממירות מערכת קודים (שלא לומר, חוקים) אחת באחרת ומערערות זו על הלגיטימיות והרלוונטיות של זו.

קורס זה יבקש להציע אופציות שונות לקריאה של הדימוי החזותי (באשר הוא) לאורן של מתודולוגיות מגוונות. המקרים המרתקים הם אלו שמייצרים הצרחה (או שילוב) בין מושאי המחקר לבין תחומי דעת, דרכי התבוננות ודיסציפלינות שונים (למשל, שימוש בכלים של מדעי החברה, ובעיקר תקשורת וסוציולוגיה, לצורך ניתוח יצירות אמנות ו/או שימוש במתודולוגיה המסורתית של תולדות האמנות לצורך ניתוח דימויים פופולריים). כמו כן, נידרש במהלכו של הקורס לסוגיות ספציפיות העומדות מאחורי הבחירה במושאי מחקר מסוימים ו/או בשיטות מחקר מסוימות. למשל:

- מה עומד מאחורי זניחתם של מושאי מחקר מסוימים והעדפה של חדשים על פניהם?
- מה תפקידו של החוקר (היסטוריון אמנות, פילוסוף/אסתטיקן, מבקר תרבות, אוצר, יוצר ועוד) בהגדרת הקאנון ובהמרת קאנון אחד באחרים?
- מה מקומם ותפקידם של תצורות שיח חדשות וקהילות פרשניות שונות בחקר העבר/ הדימוי?
- מה בין שימת הדגש על "אתר היצור" (או "כוונת המחבר") לבין שימת הדגש על "אתר ההפצה/צריכה" (או "המבט")?
- מה בין מחקר היסטורי לביקורת ובין טקסט אקדמי לטקסט אישי?

- מה מקומן של אופנויות (modalities) כתיבה שונות (אקדמיות, אוצרותיות, מסאיות, אישיות וכו') ו/או פלטפורמות כתיבה שונות (כתבי עת מדעיים, קטלוגים של מוזיאונים, בלוגים וכו') בשיח התרבות החזותית?

פרויקט גמר "פוסט פוסט"

6 נ"ז

ד"ר אריק גלסנר, ארנה קזין

המילה "תרבות" היא מילה מורכבת להפליא. כפי שמציין ריימונד וויליאמס (Raymond Williams), אחד מחוקריו המובהקים של מושג ה"תרבות", אלה הן שלוש משמעויותיה העיקריות של המילה "Culture" (שתורגמה לעברית כ"תרבות" מהשפות האירופאיות):

1. תהליך התפתחות כללי שעוברת האנושות לאורך הדורות, שמשוחזר גם בגידולו וחינוכו של כל תינוק אנושי. "תרבות" במובן זה היא ניגודו של ה"טבע".
2. השם שניתן למכלול הערכים, הנורמות, הטקסים והסמלים שמשותף לקבוצת אנשים מסוימת ("התרבות הישראלית", "התרבות הרומית", "תרבות המועדונים" וכו').
3. השם שניתן לכלל ענפי האמנות השונים, כגון: פיסול, תיאטרון, ספרות, קולנוע, ציור וכדומה.

וויליאמס מדגיש כי חשוב להכיר את שלוש המשמעויות הללו לא רק כשלעצמן, אלא יש לזכור שהמשמעויות השונות מקיימות ביניהן יחסי גומלין מורכבים (למשל: האם הציור שנוצר בחברה מסוימת מבטא או אמור לבטא את ייחודה כקבוצה? האם ספרות מפותחת בחברה מצביעה על ריחוק מהטבע, והאם ריחוק כזה רצוי בכלל?).

מגזין הסטודנטים והסטודנטיות של התכנית לתואר שני במדיניות ותיאוריה של האמנויות ב"בצלאל" נועד להוות במה מעניינת וחיה לכתיבה על תרבות במובן הרחב ביותר של המילה, כלומר בשלושת המובנים שהגדיר ויליאמס. הכתיבה במגזין תהיה בעלת אופי מסאי גמיש, נגיש לקוראת המשכילה ולא רק לקהל מומחים, אבל תקפיד על הצגת טיעונים מדויקים, מנומקת ובהירה, ועל מסירת מידע רחב ובדוק. המסות במגזין תעסוקנה בשלל נושאים, ביניהם:

- כתיבה על תחומי האמנויות השונים
 - ביקורות של יצירות אמנות
 - כתיבה מעמיקה על תרבות פופולרית
 - כתיבה על נושאים שבקו התפר שבין חברה, כלכלה, פוליטיקה – ותרבות
 - כתיבה על התרבות הישראלית, והיחסים בין החברה הישראלית לבין האמנות שנוצרת בתוכה
 - כתיבה על הוגים וכן כתיבתה של הגות מקורית
 - כתיבה על החיים האינטלקטואליים בכלל ועל חיי הסטודנטים/ות בפרט
- המשתתפים בפרויקט הגמר ב"פוסט פוסט" יעבדו על כתיבת שני טקסטים במרוצת השנה שיועדו לאתר. האחד הוא טקסט של ביקורת על יצירה/ות אמנות והשני הוא מסה (אישית או לא-אישית) יסודית ומנוסחת היטב. הטקסטים יכתבו בליווי עריכתי של ד"ר אריק גלסנר וארנה קזין.

לכותבי תזה:

סדנא לכתיבת הצעת תזה

פרופ' אשר סלה

בקורס זה יקבלו הסטודנטים/ות הדרכה מעשית לכתיבת טקסט בהתאם לעקרונות בהירות, עומק, לכידות ומקוריות, המקובלים במסגרות אקדמיות העוסקות במדעי הרוח, עיצוב ואומנות, החל משלב בחירת הנושא וחיפוש מקורות רלוונטיים ועד גיבוש עבודה סופית המוכנה להגשה, עם הערות שוליים וביבליוגרפיה.

זהו לא רק תרגיל הכרחי בכל תהליך לימודי, אלא גם ניסיון חשוב בהבנת התקשורת הטקסטואלית. לכן, מאחר שהתפיסות לגבי מה נחשב ומה שאינו נחשב אקדמי, תלויות בהקשרים היסטוריים ומקצועיים שונים, נדון במהלך הקורס בסוגיות אפיסטמולוגיות בהתפתחות מדעי הרוח בתרבות המערב מאז הרנסנס ובחן שאלות הקשורות למשמעות מושגי יסוד כמו טקסט, מחקר ומתודה. במיוחד יודגש נושא המחקר באמצעות האינטרנט על כל היבטיו החיוביים והבעייתיים.

דגש מיוחד יושם על הסוגיות הייחודיות הקשורות לכתיבה בתחום האומנות והעיצוב בהסתמך על דוגמאות כתיבה מאת אמנים מעצבים ועל ביקורת האומנות והעיצוב, וזאת על מנת לבדוק את טיב הקשר בין תקשורת חזותית לבין תקשורת טקסטואלית. במהלך הקורס ישולבו מפגשים קבוצתיים עם מפגשים אישיים עם כל סטודנט וסטודנטית על עבודתו/ה או פרויקט מחקרי.

שנה ב'

מגמת אוצרות

לימודי חובה

אוצרות במבט ביקורתי*

נרית נלסון

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס מציע מבט על שדה האוצרות לגווניו ודיון על האפשרויות שבפעולה האוצרותית. המפגש עם התערוכות בשטח, בזמן אמת, יאפשר לנו לבחון את כל מרכיבי התערוכה: מבחינה רעיונית - גיבוש הרעיון, ניסוח הקונספט, בחירת שם התערוכה, הטקסט המלווה אותה; ומבחינה טכנית – תפיסת החלל, תנאי ההצגה וכדומה. לשם כך בכל מפגש נבחן מקום ותערוכה אחת. לעיתים נפגש עם אוצרים ואמנים כדי לקבל מידע ולהכיר גישות שונות ממקור ראשון. במהלך הקורס נוכל לבחון את המכנים המשותפים ואת ההבדלים בין מוזיאונים, גלריות, יוזמות עצמאיות וחללי תצוגה אלטרנטיביים וכן בין תערוכות קבע לתערוכות מתחלפות; תערוכות קבוצתיות ותערוכות יחיד. נדון באופני הגילום של אידיאולוגיה במרחב ובמכלול ההחלטות האוצרותיות הנוגעות להבניית הרעיון האוצרי במדיומים השונים שבהם הוא מתממש. נעסוק בתפקיד המוזיאון במערך הציבורי ובמעמדו של האוצר כסוכן של רעיון.

*מרבית מהמפגשים יתקיימו בתל אביב

המוזיאון בין ההיסטוריה והתיאוריה

ד"ר טל בן צבי

סמינר סמטריאלי

4 ש"ס, 4 נ"ז

מטרת הסמינר לעמוד על מושג ההיסטוריה במרחב המוזיאלי במגוון רחב של מוזיאונים להיסטוריה ומוזאונים לאמנות עכשווית. במסגרת זו נשאל על האופן בו מושג ההיסטוריה במוזאונים מושפע כיום בשינויים במושג ההיסטוריה בתרבות החזותית (סדרות טלוויזיה, קולנוע עלילתי ודוקומנטרי ותאטרון) תוך התמקדות ביצירות מפתח המייצרות עמדות ביקורתיות ורדיקליות אל מול ההיסטוריה או הנרטיב הלאומי. בהמשך לכך נתמקד בשוני באפשרויות הייצוג הביקורתיות במוזאונים להיסטוריה לעומת מוזאונים לאמנות עכשווית על פוליטיקת השדה התרבותי השונה בכל אחד מהם כולל נסיבות ההזמנה של התערוכות, הפוליטיקה במובנה הרחב המפעילה אותם וסוכני ההשפעה ושמרי הסף השונים הפועלים בהם. נושא מרכזי בסמינר יהיה מושג "העדות" ותפקידה בייצוג ונראות הטרואמה של אירועים היסטוריים מכוננים ותיקוף ההיסטוריה המוצגת במוזאונים. וזאת לעומת ייצוג "העדות" – כעדות, כווידי, כביוגרפיה של האמן עצמו או קבוצות המוצגות במסגרת היצירה האמנותית. בהמשך לכך נבחן את העדות כאורל היסטורי במרחב המוזיאלי, ובמסגרת זו נבחן באיזה אופן עידן העדות בכלל וההיסטוריה האורלית השפיע ומגדיר מחדש את תפיסת ההיסטוריה הן במוזאונים להיסטוריה והן במוזאונים לאמנות עכשווית, ומהו העתיד של עדויות היסטוריות בעידן הטכנולוגי החדש והשפעתו על מוזאונים אלה.

ביקורת ובקרה

ד"ר ליאת פרידמן

סמינר שנתי

4 ש"ס, 4 נ"ז

למושג ביקורת מספר מקורות שונים ופונקציות חברתיות שונות. למשל, עבור עמנואל קאנט, הביקורת היא כוח השיפוט שיש למחשבה על עצמה; עבור אמנים/ות וכותבי/ות ביקורת, ביקורת פרושה הערכה של עבודת היצירה ומתן הקשר ומשמעות לפעולת האמנות; במובן הפשוט של המונח, ביקורת היא מציאת דופי בעשייה או באובייקט כלשהו; עבור וולטר בנימין, ביקורת פרושה הבנה מחודשת של ההיסטוריה והנרטיב ההיסטורי; ועבור הוגים/ות אקטיביסטים/ות חברתית, כמו דה בובואר, ביקורת פרושה חשיפה של מצב קיים וקריאה לפעולה על מנת לשנות סדר חברתי מסוים.

סמינר זה סוקר גישות ביקורתיות עכשוויות. הקורס בוחן את הקשר בין ביקורת, מעשה הביקורת ותהליכי הבקרה והפיקוח החברתיים המנסים לכלוא או ומנוע ביקורת חברתית. נבחן אם כן, במהלך הקורס, גישות ביקורתיות עכשוויות ובאמצעותן נשאל על תפקיד הביקורת בחברה המבקשת לפקח ולבקר את המבקשים לבקר אותה.

נסקור ביקורת חברתית מודרנית, פוסטמודרנית, פמיניסטית, קוויריות, פוסט-קולוניאליסטית על הגזעה חברתית, ואם נספיק נדון בביקורות בתחום האנתרופוסין. נקרא בהגותם של פוקו, דרידה, לאקן, ליוטר, לוינס, דלז וגאוטרי, חנה ארנדט, גייל רובין, באליר, גיי דאבור, האראווי, בטלר, שטיגלר, לטאור ועוד. נשאל מהי ביקורת חברתית ותרבותית ומה ניתן לעשות כדי להשפיע ולשנות את החברה (אם בכלל צריך). לבסוף, נבחן ביקורות פוסט-פוסט מודרניות ונסה לזהות מה מאפיין את העידן שבו אנו חיים וחיות.

מתולדות האמנות לתרבות חזותית - שדות ומתודולוגיות

ד"ר נעמי מאירי-דן

קורס חובה

ש"ס, 2 נ"ז

היסטוריון האמנות ה"מודרניסט" ידע את גבולות השדה שעליו הופקד, כשם שהיה אמון על הכלים המתודולוגיים שניתנו בידיו. תחומי התוכן הרלוונטיים לו התקיימו בגזרות המוגדרות היטב של הציור-פיסול-אדריכלות. זאת ועוד; ברב המחלקות לתולדות האמנות (בוודאי בישראל) לא העזו במשך שנים לעזוב את גבולותיה של "תרבות המערב".

מן הידועות, שבעשורים האחרונים נפרצו הגבולות, הן ככל שהדבר נוגע בשדה המחקר הן ככל שהוא נוגע במתודולוגיות המחקר. השיח ה"פוסטמודרניסטי", שהלך ונפתח לסוגיות רב-תחומיות ובינתחומיות, החל לכרוך תחת מטריית העל של "התרבות החזותית" את המדיה המסורתיים של האמנות ה"גבוהה" ומדיה שונים של תרבות פופולרית (למן הקולנוע והקומיקס, עבור באופנה ועיצוב תעשייתי וכלה בגרפיטי, שערי מגזינים, ממשקים אינטראקטיביים ורשתות חברתיות). בהכרח, המחקר המתהווה בשדה החדש החל להידרש לסוגיות הנוגעות במתודולוגיות היאות לו ובבסיסים התיאורטיים שעליהם הוא אמור להישען, כמו גם בשאלות שאותן עליו לשאול. וכך, בעוד שלעתים נדמה כי הדיסציפלינה המסורתית של תולדות האמנות פושטת את הרגל, עלולות ופורחות אופציות מחקר/כתיבה חלופיות, הממירות מערכת קודים (שלא לומר, חוקים) אחת באחרת ומערערות זו על הלגיטימיות והרלוונטיות של זו.

קורס זה יבקש להציע אופציות שונות לקריאה של הדימוי החזותי (באשר הוא) לאורן של מתודולוגיות מגוונות. המקרים המרתקים הם אלו שמייצרים הצרחה (או שילוב) בין מושאי המחקר לבין תחומי דעת, דרכי התבוננות ודיסציפלינות שונים (למשל, שימוש בכלים של מדעי החברה, ובעיקר תקשורת וסוציולוגיה, לצורך ניתוח יצירות אמנות ו/או שימוש במתודולוגיה המסורתית של תולדות האמנות לצורך ניתוח דימויים פופולריים). כמו כן, נידרש במהלכו של הקורס לסוגיות ספציפיות העומדות מאחורי הבחירה במושאי מחקר מסוימים ו/או בשיטות מחקר מסוימות. למשל:

- מה עומד מאחורי זניחתם של מושאי מחקר מסוימים והעדפה של חדשים על פניהם?
- מה תפקידו של החוקר (היסטוריון אמנות, פילוסוף/אסתטיקן, מבקר תרבות, אוצר, יוצר ועוד) בהגדרת הקאנון ובהמרת קאנון אחד באחרים?
- מה מקומם ותפקידם של תצורות שיח חדשות וקהילות פרשניות שונות בחקר העבר/הדימוי?
- מה בין שימת הדגש על "אתר היצור" (או "כוונת המחבר") לבין שימת הדגש על "אתר ההפצה/צריכה" (או "המבט")?

- מה בין מחקר היסטורי לביקורת ובין טקסט אקדמי לטקסט אישי?
- מה מקומן של אופנויות (modalities) כתיבה שונות (אקדמיות, אוצרותיות, מסאיות, אישיות וכו') ו/או פלטפורמות כתיבה שונות (כתבי עת מדעיים, קטלוגים של מוזיאונים, בלוגים וכו') בשיח התרבות החזותית?

פרויקט גמר תערוכה De Facto

טל יח

שנתי, אחת לשבועיים ש"ס, 2 6 נ"ז

בפרויקט זה נתרגל את העשייה האוצרותית הלכה למעשה. בהמשך לקורס מקדים בו המשתתפים/ות נסחו קונספט התחלתי לתערוכה והחלו בפיתוח עבודת מחקר, במהלך השנה הקרובה הקבוצה תתנסה יחד בשלבים השונים הכרוכים בהוצאת התערוכה אל הפועל: העמקת המחקר סביב רעיון התערוכה; בחירת האמנים/ות שיטלו בה חלק וקיום ראיונות עממן, ניסוח ההצעה האוצרותית, כתיבת הטקסטים הנלווים ותכנון ההצבה והעיצוב בחלל. במקביל, הקבוצה תתנסה בצדדים הלוגיסטיים של הקמת תערוכה: בניית תקציב ולו"ז, גיוס כספים, הפקה והקמת התערוכה, יחס"צ ועבודה מול אמצעי התקשורת. העבודה על התערוכה היא קבוצתית תוך התנסות בתפקידים השונים אופן אישי. הקורס יעודד חשיבה אינדיבידואלית לצד פיתוח וקידום רעיונות באופן שיתופי.

**לכותבי תזה:
סדנא לכתיבת הצעת תזה
פרופ' אשר סלה**

בקורס זה יקבלו הסטודנטים/ות הדרכה מעשית לכתיבת טקסט בהתאם לעקרונות בהירות, עומק, לכידות ומקוריות, המקובלים במסגרות אקדמיות העוסקות במדעי הרוח, עיצוב ואומנות, החל משלב בחירת הנושא וחיפוש מקורות רלוונטיים ועד גיבוש עבודה סופית המוכנה להגשה, עם הערות שוליים וביבליוגרפיה.

זהו לא רק תרגיל הכרחי בכל תהליך לימודי, אלא גם ניסיון חשוב בהבנת התקשורת הטקסטואלית. לכן, מאחר שהתפיסות לגבי מה נחשב ומה שאינו נחשב אקדמי, תלויות בהקשרים היסטוריים ומקצועיים שונים, נדון במהלך הקורס בסוגיות אפיסטמולוגיות בהתפתחות מדעי הרוח בתרבות המערב מאז הרנסנס ונבחן שאלות הקשורות למשמעות מושגי יסוד כמו טקסט, מחקר ומתודה. במיוחד יודגש נושא המחקר באמצעות האינטרנט על כל היבטיו החיוביים והבעייתיים.

דגש מיוחד יושם על הסוגיות הייחודיות הקשורות לכתיבה בתחום האומנות והעיצוב בהסתמך על דוגמאות כתיבה מאת אמנים מעצבים ועל ביקורת האומנות והעיצוב, וזאת על מנת לבדוק את טיב הקשר בין תקשורת חזותית לבין תקשורת טקסטואלית. במהלך הקורס ישולבו מפגשים קבוצתיים עם מפגשים אישיים עם כל סטודנט וסטודנטית על עבודתו/ה או פרוייקט מחקרי.

לימודי בחירה – לימודי הבחירה פתוחים לשתי המגמות

על סטודנט/ות במסלול מחקרי לבחור קורס בחירה 1
על סטודנט/ות במסלול שאינו מחקרי לבחור 3 קורסי בחירה

מסטר א

פרקטיקות אוצרותיות

נרית נלסון

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס יבחן סוגיות עכשוויות באוצרות, ויציע לסטודנטים/ות הן תשתית טקסטואלית והן תשתית פרקטית. במהלך הקורס ננתח את התיאוריות השונות על מקרי מבחן של תערוכות שונות מהארץ ומהעולם. חלק ראשון: מבוא הסטורי- חיבור כלכלי וטכנולוגי שמסביר את ההלימה בין פיתוחים טכנולוגיים, שגשוג כלכלי ועמדות פוליטיות בעולם ביחס לפיתוחו של מעשה האוצרות. תערוכות אינטימיות לעומת תערוכות ענק כמו ביאנלות ודוקומנטות, המעבר מצפייה להשתתפות ועד יצירות במרחב הציבורי. חלק שני: פיתוחם של כלים תיאורטיים (ולא תיאוריים) לדיון על אמנות. נדון ונסביר כמה גישות של אוצרים כיום. נעין בטקסטים ובגישות שנוסחו בביאנלות ובדוקומנטות ספציפיות, עיסוק בשאלות של היררכיה בחלל, מי הוא הצופה ואיך מתייחסים אליו, אוריינטציה דרך הבנייה מרחבית וכן שאלות של ביקורת חברתית דרך גבולות השיח וגבולות החלל.

אמנות, עיצוב וקולנוע בשירות המחאה

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

הקורס נועד לעמוד על הקשר שבין תרבות חזותית (אמנות, עיצוב וקולנוע) למושגי המחאה כגון "התנגדות", "אקטיביזם" "אידיאולוגיה של שינוי" ו"פוליטיות". במהלך הקורס ידונו שאלות מרכזיות כגון מהם הנושאים הנתפסים כ"פוליטיים" בתרבות החזותית וכאלה הנתפסים כראויים למחות נגדם. בהמשך לכך הקורס מפנה מבט לנושאים המרכזיים הנתפסים כאמנות חברתית, ביניהם: קונפליקטים לאומיים, מלחמות, אפליה, חוקים גזעניים, שוויון זכויות, מגדר, עוני, גלובליזציה, קולוניאליזם, פוסטקולוניאליזם ועוד. הקורס יעסוק בשאלה כיצד מיוצגים מושגים אלה? מהם אופני הייצוג המבטאים מחאה והתנגדות באמנות, צילום, מיצג, קולנוע ועיצוב? האם ישנו הבדל בין אירועי מחאה בפועל במרחב הציבורי לבין ייצוג של מחאה במסגרת התרבות החזותית? האם נוצרה בישראל איקונוגרפיה מחאתית פוליטית מובחנת? ומהם השינויים המרכזיים שחלו בהגדרת ה"מחאה" ואופני ההבעה של התנגדות במהלך המאה ה-20 והמאה ה-21 בישראל וכיצד הם משפיעים על המציאות כפי שאנו חיים אותה כיום.

הקורס יעסוק בתיאוריות של לאומיות, רב תרבותיות, חתרנות, אי ציות ואקטיביזם חברתי. מהלכים אלה של ייצוגי מחאה שונים ייבחנו באמצעות עבודתם של יוצרים מרכזיים הפועלים בתרבות החזותית. בנוסף יבחנו השפעות ויחסי גומלין של דימויי מחאה בין אמנות, עיצוב, קולנוע דוקומנטארי ורשתות חברתיות.

על הכנסת האורחים

ד"ר דרור פימנטל

2 ש"ס, 2 נ"ז

השאלה בדבר האפשרות לכנסת אורחים – הקבלה ללא תנאי של האחר לגמרי – היא השאלה החשובה ביותר הניצבת לפתחה של המחשבה כיום. בקורס נתחקה אחר מקורות המושג בפילוסופיה של עמנואל לוינס, ז'ק דרידה, ז'ן-לוק מריון, ונדון באורחים ובמארחים, בהכנסת אורחים אפריאטית, בהכנסת אורחים אברהמית, ובהכנסת אורחים כאירוע. בתוך כך יעלו שאלות בנוגע להבדל בין אתיקה למוסר, ובנוגע לאפשרות האירוח של הפליט, הנוכרי והגר. במהלך הקורס נבחן גם מקרים פרטיים של הכנסת אורחים כפי שהם משתקפים באמנות פלסטית, בשירה ובקולנוע.

תולדות ההיסטוריה

ד"ר אשר סלה

2 ש"ס, 2 נ"ז

מהי היסטוריה? למה היא משמשת? מהו זיכרון קולקטיבי? מה המשמעות של מושג היסטוריוציזם ומדוע הוא עורר כל כך הרבה פולמוס סביבו? כיצד כתבו היסטוריה בעבר ובהווה? הללו רק כמה מן הסוגיות הנדונות בקורס, הבוחן את חשיבות מקצוע ההיסטוריון במאה ה-19 וה-20 והקשר לדיסציפלינות אחרות כגון הסוציולוגיה, האנתרופולוגיה, הכלכלה ובעיקר הפוליטיקה ועד לדעיכת מעמד ההיסטוריה בעידן הפוסטמודרני עם התפרקות מדינת הלאום. נעסוק בשיטות עבודתם של ההיסטוריונים, לרבות ההיסטוריונים בני-זמננו ובמקורות הכתובים ובמקורות שבעל פה. דגש מיוחד יושם על דמותם של העבר ושל המסורת היהודית והחילון במציאות היהודית המודרנית.

אמנות פלסטינית ותיאוריה פוסט קולוניאלית

ד"ר טל בן צבי

קורס בחירה

2 ש"ס, 2 נ"ז

בלימודי אמנות ותרבות "עולם שלישי" ו"פוסט קולוניאלי" הם מושגים הקשורים זה בזה אך בלתי-רציפים הבאים לתאר ולהגיב על מצב גלובלי עכשווי. במהלך ארבעים השנה האחרונות מושגים מעוררי-ויכוח אלו מוקמו לצד רעיונות של אוריינטליזם, לאומיות, פוסט-לאומיות, דה-קולוניאליזם, רב-תרבותיות, אתנוגרפיה, שיח מיעוטים, פוליטיקת זהות, מגדר, תפוצה וגלות. קורס זה יציג באופן ביקורתי פרדיגמות אלו תוך כדי דיון בדימויים מהתרבות החזותית והאמנות הפלסטינית העכשווית. דגש יושם על ייצוג הזהות של אמנים פלסטינים המתגוררים בישראל.

הנחת היסוד של הקורס הוא שניתוח התרבות החזותית מחייב התייחסות לניתוח המציאות הלשונית במרחב בו פועלים היוצרים. נוף לשוני מתייחס למרחב שהוא הטרוגני מבחינה תרבותית, אתנית ולאומית, ניתוח התרבות החזותית בהקשרים של נוף לשוני עשוי לתרום להבנת הדינמיקה בין קבוצות חברתיות שונות במציאות שבה שפה נתפסת כמשאב וכבעלת ערך זהותי. השפה הכתובה והמדוברת הערבית הספרותית, הערבית המדוברת, העברית והאנגלית הן מרכיב משמעותי בנוף הלשוני-אורבני והכפרי המתואר בקורס.

נושא נוסף שיבחן בקורס הוא הדרך שבה מיגדר נבנה בצומת של יחסי כוח אחרים כגון יחסי כוח בין חברה, טריטוריה ולאומיות. דגש מיוחד יינתן לאמנות ככלי לתגובה למציאות חברתית פוליטית. מתרבות חזותית ואמנות המתעדת אירועים פוליטיים עד אמנות מחאה. בהקשר זה ידונו היחס בין היסטוריה פוסט קולוניאלית למדיה ותיעוד. מאגר דימויים קולקטיבי והבניית זיכרון קולקטיבי. "עמדת דובר" (הגדרת מיקום/מוצא/ג'נדר) כנקודת מוצא לביקורת של תכנים ושל ייצוג הנוגעים לריבוד החברתי-פוליטי. בהקשר זה תשאל השאלה האם תרבות חזותית ואמנות פלסטינית עכשווית היא בהכרח פוליטית? האם ליצירות אמנות יש השפעה חברתית ופוליטית? ומהם השינויים המרכזיים שחלו במהלך המאה ה-20 וה-21 באמנות פלסטינית עכשווית וכיצד הם השפיעו על שדה האמנות הפלסטינית העכשווית כפי שאנו מכירים אותו כיום.

מסטר ב'

יזמות תרבותית אלטרנטיבית

ד"ר רועי ברנד

2 ש"ס, 2 נ"ז

בשיעור זה נבחן עשייה אלטרנטיבית בתחומי התרבות, ההוראה, היצירה, האמנות והאוצרות שמתרחשת בחללים אלטרנטיביים, במוסדות ללא כוונות רווח, במוזיאונים או מוסדות פרטיים או כיוזמות של אמנים וקולקטיבים אקטיביסטים. נרצה לשרטט נתיבי פעולה, אסטרטגיות, ואפשרויות שמצויות בנישות לא מנוצלות ולהן פוטנציאל לחולל שינוי שלא דרך הנתיבים המרכזיים והמוכרים של מוסדות ציבור או שוק. מה המקום של עשייה אלטרנטיבית, מה מטרתה וכיצד היא מתממשת, מתעדכנת, מתחברת לקהלים שונים ולקבוצות אלטרנטיביות נוספות? נחקר שאלות אלו ועוד תוך דיון ממוקד במקרי בוחן בארץ ובעולם.

על הדמיון

ד"ר גלית ולנר

קורס בחירה

היקף: 2 ש"ש

2 ש"ס, 2 נ"ז

למרות שהדמיון נתפס כתכונה הכרחית לאמנים ומעצבים, כזו שמאפשרת להם לראות את העולם אחרת, קשה להגדיר אותו. האם דימיון הוא היכולת "לנגן" במוח קלט חושי שלא קיים במציאות? או אולי דימיון הוא היכולת שלנו לחבר את הקלט החושי ממקורות שונים ולהסיק מה נמצא מולנו? הפילוסופיה וחקר המוח שואלים שאלות שונות ולכן עשויים לקבל תשובות שונות. התמונה מסתבכת עוד יותר כאשר הדימיון מופעל בתחומי דעת אחרים. לפתע אנו שואלים האם הדימיון ייחודי לתחומי האמנות והעיצוב, או שניתן למצוא אותו גם במדע, בפוליטיקה ובמיגזר העיסקי? האם חייבים לדמיון כדי לפתח טכנולוגיות חדשות? ומה עושות לדימיון טכנולוגיות המדיה הדיגיטליות? האם הדימיון כיום שונה מהדימיון בעבר? הקורס הוא אינטרדיסציפלינרי, ומכסה לא רק תיאוריות פילוסופיות אודות הדימיון, אלא גם כיצד הדימיון נלמד בחקר המוח. ננסה להבין כיצד אמנים ומעצבים מצד אחד ומדענים ומהנדסים מצד שני משתמשים בדימיון.

בחלקו הראשון של הקורס נבחן את ההגדרות השונות לדימיון, ונחקר את קווי הגבול בינו לבין יכולות מנטליות אחרות כמו תפישה, אמונה וזכרון. האם אפשר לדמיון מה שלא ניתן לתפוש החושים? האם דימיון הוא תנאי הכרחי לאמונה? האם הדימיון מבוסס על מה שאנו כבר יודעים ויודעים? בחלק השני נבחן את הפעלת הדימיון באמנות, בפוליטיקה ובמדע. בחלק השלישי והאחרון ננתח כיצד הדימיון מופעל בחיי היומיום, בעיקר את מול טכנולוגיות עכשוויות ואל מול שינויי האקלים.

Memoryscape – זיכרון כמתודולוגיה למיפוי אלטרנטיבי

פרופ' ענת קציר, ד"ר ליאת פרידמן

2 ש"ס, 2 נ"ז

[A] landscape is, in many ways, a trace of the memories
and imaginations of those who pass through it
(Guiliana Bruno, Atlas of Emotion, 2002)

בעולמו של חורחה בורחס, מפת ממלכה שנוצרה כגודל הממלכה עצמה, נזרקה על ידי הדורות הבאים שהבינו שהמפה המדויקת הייתה חסרת שימוש ולא יעילה. המפה הושלכה למדבריות המערביים, בהן שוכנים/ות חיות וקבצנים/ות מרוטים/ות. אלו עתיקות גיאוגרפיות שנותרו במרחב השומם, כותב בורחס. זהו מרחב של עתיקות נשכחות, כמו גם מרחב המעוצב על ידי זיכרון והיזכרות. מרחב שומם, לא רק דורש את פעולת המיפוי, אלא, זהו מרחב המסומן על ידי זיכרונות חסרים. זהו מרחב מחוסר זיכרון ולכן מסומן כשממה שלא ניתן לזכור אותה. בקורס ניקח השראה מבורחס ומברונו ונבחן את הקשר שבין מיפוי זיכרון. נסקור גישות שונות בתחום הקרטוגרפיה (תורת המפות) ונדון בסוגי הזיכרון השונים המעבדים זיכרונות של מרחב.

על פי התפיסה הרווחת, מפה היא כלי ומוליך שקוף של אינפורמציה נייטרלית ו"אובייקטיבית". המחקר האקדמי בעשורים האחרונים בוחן את המפה ככלי החושף את הבחירות, ההעדפות, ההשמטות, התוספות וההשפעות הקונטקסטואליות – אלו מעצבות את צורתו ותכניו של המוצר הסופי. המפה מייצגת לא רק את המרחב בו אנו חיים/יות אלא גם ובעיקר את נקודת המבט, הערכים ותפיסת העולם של יוצרה ויוצרותיה. מפות מנטליות, לעומת זאת, הן מפות הנוצרות על בסיס הדימי

המנטלי שיש לאינדיבידואל/ית. בניגוד לבעלי/ות הכוח ההגמוניים, במפה מנטלית, הדימוי הגיאוגרפי מעוות ומייצג את מה המרכיבים המשמעותיים לאדם או לאשה ספציפיים: חוויות וזיכרונות. מיפוי מנטלי היא מתודולוגיה חשובה במחקר הפסיכו-גיאוגרפי. זהו המשך ישיר לתיאוריה ולפרקטיקה של הסיטואציוניסטים/ות (Situationists), הרואה במיפוי מתודולוגיה ביקורתית שיכולה לשנות תפישות ואף לעצב קביעת מדיניות.

מהו, אם כן, זיכרון של מרחב? כיצד ניתן לחקור את הזיכרון המרחבי ולהבין את האמצעים שהמערכת הקוגניטיבית מפעילה כדי לשמר את החלל סביבנו. מהם המדדים שמערכת העצבים משמרת? מהו זיכרון? ומהם תהליכי ההיזכרות? נעסוק בפילוסופיה של זיכרון ומיפוי, במחקר קוגניטיבי של זיכרון והתמצאות במרחב, בקרטוגרפיה, במפות ובסוגי האינפורמציה שהן מספקות, כמו גם במודלים דיגיטליים. הקורס ישלב בין תיאוריה לבין תרגילים מעשיים שיציעו ייצוג אלטרנטיבי של המרחב ומיפוי סובייקטיבי המבוסס על זיכרונות.